

ЕМПІРИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ АДАПТАЦІЇ РОДИН ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВИХ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Меланич Богдана

Актуальність теми зумовлена необхідністю підвищення доказовості соціальної роботи з родинами загиблих військових в умовах війни, коли зростає потреба не лише у матеріальних гарантіях, а й у системному психосоціальному супроводі та відновленні життєвої керованості після втрати. Практика свідчить, що допомога на рівні громад нерідко має фрагментарний характер і не завжди враховує динаміку адаптації родини у часі, що підвищує ризики соціальної ізоляції, виснаження та ускладненого горювання. У цьому контексті емпіричне оцінювання адаптації за стандартизованими інструментами, є важливим, оскільки дозволяє виявляти групи підвищеного ризику, обґрунтовувати інтенсивність і тривалість супроводу, а також пов'язувати психологічні маркери відновлення з організаційними характеристиками соціальної підтримки в громаді.

Мета полягає у емпіричному оцінюванні адаптації родин загиблих військовослужбовців і визначенні організаційних особливостей соціальної роботи з ними на рівні громади.

Емпіричне дослідження було організоване як комбіноване, із поєднанням кількісного та якісного підходів, що дало змогу одночасно зафіксувати психологічні маркери адаптації після втрати й описати реальні практики соціальної роботи на рівні громади. Базу дослідження становили 50 осіб представників родин загиблих військовослужбовців і 5 соціальних працівників із практичним досвідом супроводу таких сімей. Для отримання емпіричних даних використано психодіагностичний блок, опитування та інтерв'ю, що забезпечило зіставлення суб'єктивного досвіду родин, оцінювання їхніх ресурсних характеристик і професійної перспективи фахівців щодо організації допомоги, бар'єрів доступу та умов ефективного супроводу.

Психодіагностичний інструментарій включав шкалу ISLES [2], яка вимірює

рівень інтегрованості травматичного досвіду у систему життєвих смислів і відновлення внутрішньої узгодженості після втрати через загальний показник і дві підшкали, зрозумілість і рівновагу, що дозволяє виокремлювати групи ризику ускладненого перебігу горювання та обґрунтовувати інтенсивність і тривалість супроводу. Додатково застосовано шкалу PLSS [1], спрямовану на оцінювання суб'єктивної значущості життя як ресурсного показника відновлення, із розрахунком загального бала і трьох компонентів, що відображають активну, пасивну та негативну модальності переживання значущості; це дозволило пов'язати смислове відновлення з мотивацією до соціальної участі та поверненням життєвої активності. Опитування за авторською анкетною дало можливість уточнити досвід отримання підтримки, оцінити сприйняття якості роботи соціальних працівників, визначити труднощі та очікування родин, а напівструктуроване інтерв'ю з фахівцями забезпечило контекстні дані щодо динаміки потреб у часі, травма орієнтованих підходів, механізмів міжвідомчої координації, етичних дилем і критеріїв результативності, що в сукупності сформувало надійну основу для подальшого аналізу, інтерпретації та проєктування моделі комплексної підтримки.

За результатами шкали ISLES виявлено, що у більшості респондентів зберігаються труднощі смислової інтеграції втрати та відновлення внутрішньої узгодженості життєвого досвіду. Значна частка учасників потрапила у зону ризику за пороговими значеннями, що свідчить про ймовірність ускладненого перебігу горювання і про потребу у довготривалій підтримці, а не лише у короткострокових втручаннях. Аналіз підшкал підтвердив, що більш проблемним виміром є саме когнітивно смислова зрозумілість світу і себе після втрати, тоді як відносна рівновага у частини респондентів може відновлюватися швидше, але залишається нестійкою в умовах високої невизначеності.

Результати шкали PLSS доповнили картину адаптації, показавши помірний загальний рівень значущості життя з помітною варіативністю і наявністю групи з

низькими показниками. Виявлено, що для частини респондентів відновлення життєвої активності і орієнтації на майбутнє є нерівномірним, а опора на рутину може виконувати радше функцію мінімального функціонування, ніж відновлення внутрішньої мотивації. Динаміка PLSS за часом після втрати засвідчила тенденцію часткового відновлення значущості життя, проте збереження низьких значень у підгрупі учасників вказало на потребу в довготривалих психосоціальних інтервенціях і включенні ресурсів громади.

Порівняння результатів ISLES і PLSS підтвердило узгоджений взаємозв'язок між інтеграцією досвіду втрати та значущістю життя, що має важливе практичне значення для соціальної роботи. Вищі показники інтеграції супроводжувалися більшою життєвою активністю та відновленням цінності повсякденних подій, тоді як низькі показники одночасно вказували на ризик смислової дезорганізації, виснаження та зниження мотивації до соціальної участі. Це дозволяє обґрунтовано розглядати смислове відновлення як один із ключових напрямів підтримки поряд із правовою навігацією і матеріальними гарантіями.

Анкетування представників родин загиблих військовослужбовців виявило фрагментарність отримання соціальної підтримки, домінування одноразових форм допомоги та наявність частки респондентів, які взагалі не отримували підтримки після втрати. Як основні труднощі були зафіксовані бюрократичні бар'єри, дефіцит інформації про доступні послуги, нестача фахівців і недостатня індивідуалізація супроводу. Водночас оцінювання роботи соціальних працівників загалом було позитивним, а серед очікуваних якостей фахівця респонденти найбільше акцентували професійну компетентність, відповідальність і чесність, що підкреслює значення довіри і ефективної навігації системою допомоги.

Під час анкетування також було проаналізовано труднощі, з якими стикались сім'ї загиблих під час отримання допомоги (рис. 1).

Рис. 1 Труднощі, з якими стикались сім'ї загиблих під час отримання допомоги

Результати опитування засвідчили, що більшість родин загиблих військовослужбовців стикаються з бюрократичними труднощами під час отримання соціальної допомоги – цю проблему відзначили 75% респондентів. Це свідчить про перевантаженість системи документальних процедур, складність у зборі довідок і тривалі строки розгляду звернень. На другому місці за частотою виявилася відсутність інформації про доступні послуги та пільги (50%), що вказує на недостатню комунікацію соціальних служб із родинами та низький рівень інформованості громадян про можливості підтримки. Брак фахівців відзначили 35% опитаних, підкреслюючи кадровий дефіцит і перевантаження соціальних працівників, що негативно позначається на якості обслуговування. Недостатню увагу до індивідуальних потреб назвали 25% респондентів, що може свідчити про формальний підхід до роботи з клієнтами або відсутність індивідуалізації підтримки. Категорію «інше» обрали 5%, зокрема вказуючи на психологічну байдужість окремих фахівців чи відсутність довгострокового супроводу. Отримані результати підкреслюють потребу у спрощенні процедур, посиленні інформаційної роботи та підвищенні кваліфікації соціальних працівників для забезпечення більш

ефективної та доступної допомоги.

Якісні результати інтерв'ю з соціальними працівниками підтвердили часову динаміку потреб родин і показали, що найефективнішою практикою є поєднання стабілізації та навігації у процедурах на ранніх етапах із подальшим переходом до відновлювальних форм підтримки, зокрема груп взаємодопомоги, сімейних форматів та спільнотних активностей. Окремо було виокремлено значення травма орієнтованої комунікації, передбачуваності і дотримання професійних меж, а також ключову роль міжвідомчої координації, яка зменшує фрагментацію послуг і ризику повторної травматизації через багаторазові звернення.

Отже, результати комбінованого дослідження засвідчили, що соціальна робота з родинами загиблих військовослужбовців має спиратися не лише на матеріальні гарантії, а й на системний психосоціальний супровід, орієнтований на смислове відновлення та повернення життєвої активності. У сукупності це доводить необхідність інтегрованої моделі соціальної роботи, що забезпечує безперервність супроводу, травма орієнтовану комунікацію, міжвідомчу взаємодію та адресність послуг відповідно до динаміки потреб родини.

Список використаних джерел

1. Hibberd, R., & Vandenberg, B. Development and validation of the perceived life significance scale. *Death Studies*, 2015. 39(6), P. 369-383.
2. Holland, J. M., Currier, J. M., Coleman, R. A., & Neimeyer, R. A. The Integration of Stressful Life Experiences Scale (ISLES): Development and initial validation of a new measure. *International Journal of Stress Management*, 2010. V. 17(4). P. 325-352.